

1884. – [1], VI, 119 с.; О бессмертии и о будущем воскресении. – Чернигов, 1884. – [2], 13 с.; Педагог нового христианского мира славянин Амос Коменский. – Чернигов, 1885. – [2], 100, III с.; Высший идеал воспитания. – Чернигов, 1886. – 5 с.; Михаил Никифорович Катков : (Очерк). – Чернигов, 1887. – [2], 16 с.; О духовном народном начале в поэзии Пушкина. – Чернигов, 1887. – 16 с.; В память 900-летия крещения Руси // Прибавление к Черниговским ЕИ. – 1888. – № 13-14. – С. 485-495; Об отношении нравственности к религии // Там само. – 1889. – № 7-8. – С. 177-200; Современное размышление, внушаемое православному христианину древнецерковным «Торжеством Православия». – Чернигов, 1892. – [2], 26 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. XIII. – № 3889; Ф. 175. – №№ 59/9, 59/10, 59/12, 59/13, 1724; Ф. 304. – Дис. 273; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 4060.

Опубл. дж.: Об «Обзоре философских учений» священника Маркова с журналом Учебного комитета // Воронежские ЕВ. – 1880. – № 8. – С. 88-89; Определения Св. Синода // Там само. – 1883. – № 5. – С. 141; *Компан И.* Двадцатипятилетие службы о. ректора Черниговской духовной семинарии протоиерея Н. П. Маркова // Прибавление к Черниговским ЕИ. – 1886. – № 21. – С. 693-721; Высочайшие награды // ЦВед. – 1889. – № 15-16. – С. 142; 1892. – № 20. – С. 183; Определения Св. Синода // Там само. – № 30. – С. 311; Благочинный Московских церковных соборов и церквей протоиерей Николай Петрович Марков [Некролог] // ПрибЦВед. – 1895. – № 45. – С. 1590-1591; Некролог (Протоиерей Н. П. Марков) // Воронежские ЕВ. – 1895. – № 21. – Ч. неофиц. – С. 707-709; Д. Некролог: Протоиерей Николай Петрович Марков // Прибавление к Черниговским ЕИ. – 1895. – № 22. – С. 707-718; Московский некрополь : в 3 т. / сост. В. И. Саитов, Б. Л. Модзалевский. – Т. 2 (К-П). – СПб., 1908. – С. 229; *Певницкий В. Ф.* Мои воспоминания // ТКДА. – 1912. – № 5. – С. 321.

Літ.: *Линицкий П. И.* Новый учебник Н. Маркова «Обзор философских учений» // ТКДА. – 1881. – № 2. – С. 213-243; *Титов Ф. И.* Духовные школы Курско-Белогородской епархии. – Вып. 3. – Курск, 1896. – С. 248; *Никольский П. В.* История Воронежской духовной семинарии. – Ч. 2. – Воронеж, 1899. – С. 127-128, 222; *Він же.* Историческая записка о состоянии Воронежской духовной семинарии за последнее 25-летие (1874/5-1898/9 гг.) // Воронежские ЕВ. – 1899. – № 13. – Ч. неофиц. – С. 562-563; *Мащенко С. Т.* Філософсько-освітня думка Миколи Маркова. – Чернігів, 2008. – 64 с.; *Він же.* Николай Марков – философ и педагог. – Чернигов, 2009. – 131 с.; *Блакитний М. М.* Біографічні матеріали про редакторів часописів «Черниговские епархиальные известия» та «Вера и жизнь» // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – Вип. 4. – Глухів, 2011. – С. 329.

М. Л. Ткачук

МАРКОВ Петро Васильович [рос. Марков Петр Васильевич] (1820-04.07.1878), випускник КДА – церк. педагог.

Нар. у с. Хмеліта В'яземського пов. (нині – р-ну) Смоленської губ. (нині – обл. РФ) у сім'ї протоієрея. Після закінчення Смоленської ДС (1833-39) навчався у КДА (1839-43), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу академ. Конференції від 22.07.1843 затверджено Св. Синодом 21-29.09.1845). Курсовий твір «Опыт изъяснения послания Св. апостола Павла к Галатам» згодом опублікував у ж-лі «Кишиневские епархиальные ведомости» (1869).

Восени 1843 був призначений професором цивільної, загальної і рос. історії Кишинівської ДС. У 1850-67 обіймав посаду професора фіз.-мат. наук. У окремі роки викладав також євр. мову (1845-47, 1860-63). У 1867 був переведений на каф-ру богослов. наук; читав курси осн., догматичного і морального богослов'я. Крім того, з 1872 викладав «новоиудейство» у місіонерському класі (програму курсу надруковано у «Кишиневских епархиальных ведомостях» за 1872). Поряд із викладацькою роботою займався адм. діяльністю на посадах в. о. інспектора (28.12.1845-28.05.1849), секретаря Правління (20.05.1847-31.08.1862), економа (31.08.1862-31.08.1865; 13.04.1866-01.03.1868) семінарії.

Мав численні відзнаки за бездоганну службу – у т. ч. ордени Св. Станіслава 3-го (1861) і 2-го (1869) ступ., Св. Анни 2-го ступ. (1871), Св. Володимира 4-го ступ. (1876).

Помер у Кишиневі після нетривалої тяжкої хвороби на 57-му році життя. Похований на міськ. Центр. правосл. кладовищі.

У пам'яті учнів і колег М. залишився «професором весьма даровитым, живым, энергичным». Заслужив повагу численних учнів і колег, зробивши значний внесок у розбудову Кишинівської ДС та розвиток освіти і культури на молд. теренах.

Осн. тв.: Опыт изъяснения послания Св. апостола Павла к Галатам // Кишиневские ЕВ. – 1869. – Отд. неофиц. – № 12. – С. 342-348; № 13. – С. 355-361; № 16. – С. 488-503; № 17. – С. 526-540; № 18. – С. 559-585; Програма чтений по новоиудейству // Там само. – 1872. – № 21. – Отд. неофиц. – С. 659-667.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1725; Ф. 301 (КДА). – 634 л.; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 2. – Спр. 5825.

Опубл. дж.: Некрологи // Кишиневские Ев. – 1878. – № 14. – Отд. неофиц. – С. 550–552; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 418, 421, 470, 472.

Літ.: Сперанский И. П. Очерк истории Смоленской духовной семинарии и подведомых ей училищ со времени основания семинарии до ее преобразования по уставу 1867 года (1728–1868). – Смоленск, 1892. – С. 215, XII; Пархомович А. М. Список ректоров и инспекторов Кишиневской духовной семинарии за время столетнего (с 31 января 1813 г.) существования ее // Кишиневские Ев. – 1911. – № 25. – Отд. неофиц. – С. 945–947; Пархомович И. М. Страничка из жизни Кишиневских духовно-учебных заведений с 1855 по 1868 год // Там само. – 1911. – № 11. – Отд. неофиц. – С. 437; Він же. Духовно-учебные заведения Кишиневской епархии : Краткий очерк к столетию ее. 1813–1913. – Кишинев, 1913. – С. 35, 51, 58; Лотоцкий П. А. Административный строй Кишиневской духовной семинарии по уставу 1808–1814, 1867 и 1884 годов // Кишиневские Ев. – 1913. – № 2. – Отд. неофиц. – С. 67–68.

М. Л. Ткачук

МАРТИРІЙ (ГОРБАЧЕВИЧ Михайло Семенович) [рос. Мартирий (Горбачевич Михаил Семенович)] (07[19].09.1801–19.11[01.12].1873), архіандрит РПЦ, випускник КДА – церк. педагог та адміністратор, богослов, історик Церкви.

Нар. у повітовому м. Більську Білостоцької обл. (нині – м. Більськ-Підляський Більського пов. Підляського воєводства Республіки Польща) у сім'ї чинбаря і пономаря місцевого Свято-Миколаївського чол. монастиря. Рано втративши батьків, виховувався у Брестському Симеонівському чол. монастирі, а з 1808 – у архієрейському домі в м. Мінську; з 1809 був півчим у капелі «Мінська вокальна музика». Від поч. війни з наполеонівською Францією разом із капелою мешкав у Києві (1812–15). У 1817–25 навчався в Мінській ДС у м. Слуцьку, вирізняючись «способностями превосходными, поведением отлично-честным и скромным, прилежанием примерно-ревностным и постоянным». На підсумкових іспитах поряд із оцінками «отлично» та «очень хорошо» отримав оцінку «превосходно» з богослов.,

філос. і словесних наук (гол. предметів семінарського курсу) та грец. мови.

Продовжив освіту у КДА (1825–29), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (рішення Конференції КДА від 03.08.1829 затверджено Комісією духовних уч-щ 26.09.1829). Працюючи над випускним твором з історії церк. співу, отримував консультації очільника Конференції КДА митрополита Київського і Галицького Євгенія (Болховітінова). Витинки із твору згодом опублікував у вигляді двох об'ємних статей у ж-лі «Христианское чтение» (СПб., 1831).

Після закінчення КДА призначений професором грец. та нім. мов КДС (з 26.09.1829). Поряд із викладацькою діяльністю виконував адм. обов'язки: був членом семінарського Правління і помічником ректора та інспектора з екон. питань. 09.03.1830 прийняв чернецтво (чин постригу звершено ректором КДА архіандритом Смарагдом (Крижановським) у Києво-Братському Богоявленському монастирі). Рукопокладений єпископом Чигиринським, вікарієм Київської митрополії Кирилом (Куницьким) у сани ієродиякона (30.04.1830) та ієромонаха (09.05.1830).

15.02.1831 переведений на посаду бакалавра богослов. наук СПбДА, де викладав вчення про Церкву і свящ. герменевтику. 22.09.1831 призначений ректором і професором богослов'я Пермської ДС. Указом Св. Синоду від 02.11.1831 піднесений до сану архіандрита. Очолюючи Пермську ДС, викладав у вищому відділенні догматичне і моральне богослов'я, гомілету, вчення про віросповідання та посади парафіяльних священиків. Як адміністратор багато часу приділяв не лише впорядкуванню навч. процесу та піднесенню дисципліни серед студентів і викладачів, а й зведенню семінарських будівель (з 20.11.1831 був членом будівельного ком-ту Пермської ДС). З 08.12.1831 входив до складу Пермської духовної консисторії та здійснював цензурування проповідей епархіального духовенства.